

התמונה באדיבות אוניברסיטת ברנדייס

מאסף הציונות מוקדש לזכרו של
פרופסור בן הלפרן (1912–1990)

פרופסור בן הלפרן, שהלך לעולמו ב־5 במאי 1990, היה חלוץ המחקר וההוראה של תולדות התנועה הלאומית היהודית באקדמיה האמריקנית, עמית, ידיד ומורה של הרבה מהעוסקים בתחום זה בארץ ומחוצה לה (עשרים וחמישה חוקרים קיבלו תואר דוקטור בהסמכתו), שותף בפעילות המכון לחקר הציונות ובעל תואר דוקטור כבוד מטעם אוניברסיטת תל־אביב, ומעל הכל, אדם וחוקר בעל תכונות סגוליות.

בן הלפרן נולד ב־10 באפריל 1912 למשפחה של מהגרים מרוסיה, שהגיעה לבוסטון בשנת 1905. הוא למד באוניברסיטה היוקרתית של הארווארד, ששעריה היו נעולים באותם ימים בפני רוב הסטודנטים היהודים, ושבין כתליה היה אפשר להיתקל בגילויים שונים של אנטישמיות. בן הלפרן היה ממארגני המאבק נגד אנטישמיות זו לפני מלחמת העולם השנייה. במשך תקופת לימודיו הצטרף ל"אבוקה", אגודת הסטודנטים היהודים בקמפוס, ולארגון "הבונים". פעילות זו הובילה אותו לתפקיד המזכיר הכללי של ארגון "החלוץ" בארצות־הברית. ב־1939 עלו בן ורעייתו גרטרוד לארץ־ישראל, אך שהותם ארכה רק שמונה־עשרה חודשים, והם שבו מטעמים אישיים לארצות־הברית. בשובו התמנה בן הלפרן לעורך האחראי של ה־*Jewish Frontier*, בטאונה של תנועת העבודה הציונית. ספרו *The American Jew: A Zionist Analysis* (1956) היה מחקר חלוצי של דיוקנה של היהדות האמריקנית.

הלפרן היה סוציולוג־היסטוריון שכתב בהשראתו של יחזקאל קויפמן. בהשפעת חיבורו של קויפמן "גולה ונכר" הגיע הלפרן ללימודי הסוציולוגיה ולגישתו ההיסטורית. ב־1961 ראה אור חיבורו *The Idea of the Jewish State*, שהקנה לו מוניטין רבים, ובו התחקה אחר מקורותיו ותכניו של רעיון המדינה היהודית, ובחן את עמדותיה ומעמדה של הציונות בזירה הבין־לאומית המשתנה. באותה שנה הלך לשמש בהוראה באוניברסיטת ברנדייס, והפך אותה למרכז שקבע ועיצב את אמות המידה למחקר ולהוראה של תולדות העם היהודי בעת החדשה, ובעיקר תולדות הציונות ומדינת ישראל, באוניברסיטאות של ארצות־הברית. ב־1971 ראה אור ספרו *Jews and Blacks*. הוא היה מהראשונים שניתחו באומץ את אופי היחסים בין קהילת השחורים והציבוריות האמריקנית. ב־1987 ראה אור ספרו *A Clash of Heroes: Brandeis, Weizmann and American Zionism*, שבו שימשה ההתנגשות בין וייצמן לברנדייס מראָה למתח העמוק "בין וושינגטון לפינסק", כלומר בין הטיפוסים השונים כל כך של הציונות כפי שהתגבשו בשלושת המרכזים של הציוויליזציה היהודית: מזרח אירופה, ארצות־הברית וארץ־ישראל. בשנים האחרונות היה שקוד (יחד איתו) על מחקר שנושאו לידתה של המדינה היהודית.

כחוקר וכמורה היה בן הלפרן מצניע לכת, מתרחק מפסקנות קיצונית לשמה או מקלות דעת, קפדן בבקורתו וזהיר במסקנותיו. מאז עמד על דעתו כאמריקני וכציוני היה מעורב בפולמוסים שהסעירו את החוגים האינטלקטואלים היהודיים בארצות־הברית בכל הנוגע לזהותה של היהדות האמריקנית ולטיב זיקתה לארץ־ישראל ולמדינת ישראל. הלפרן ראה את תודעת הגלות כרעיון יהודי תמידי, כתחושה אישית קיומית ומוסרית, שצריכה לעמוד כסכר בפני ההתבוללות בחברה האמריקנית הסוחפת. כהיסטוריון וכאינטלקטואל הרים תרומה נכבדה הן לתיאור הקיום היהודי בארצות־הברית על סכניו ונפתוליו, והן לעיצוב דיוקנו של הדור היהודי משנות ה־50 ואילך. בחייו ובכתיבתו שיקף את השניות ואת ההשלמה שמצא בקיום היהודי האמריקני.

יהודה ריינהרץ